

Kristian Petersen

Erling Ladewig Petersen

1. april 1929 – 25. juni 2000

Af Knud J. V. Jespersen

Professor, dr. phil. Erling Ladewig Petersen døde den 25. juni 2000 i en alder af 71 år efter længere tids svagelighed, der mærkede ham stærkt de sidste leveår. Som hans ældste student fra det i 1966 nyoprettede Odense Universitet og siden hen institutkollega gennem mange år er det faldet i min lod at udtale mindeordene om ham her i Selskabet. Det vil jeg gøre ved til indledning at forsøge at karakterisere Ladewig som person, således som jeg oplevede ham. Derefter vil jeg gå lidt nærmere ind på de sider af hans virke, der i denne sammenhæng er relevante, dvs. hans fagorganisatoriske arbejde, hans indsats som underviser og hans profil som faghistorisk forsker.

Personen

Det er mere end almindeligt vanskeligt at finde oplysninger om Ladewig i de opslagsværker, som man ellers i en sådan situation tyer til. Han var nemlig et menneske, der i den grad skyede offentlighed om sin person, at han protesterede voldsomt, da han efter sin udnævnelse til professor i Odense blev opført i Kraks Blå Bog. I årevis derefter lå han i åben fejde med Den Blå Bogs redaktion for at slippe ud igen. Det lykkedes ham omsider i begyndelsen af 1990'erne: Årgang 1991 er, så vidt jeg kan se, den sidste, hvori hans navn optræder. I de mellemliggende år var oplysningerne om ham udpræget minimalistiske. Under hans navn oplystes nemlig kun de få data, som redaktionen var i stand til at indhente fra åbne kilder uden Ladewigs bistand. Hans bopæl blev således slet og ret opgivet til: Institut for Historie, Odense Universitet, 5230 Odense M.

Kun ved yderst sjældne lejligheder trådte han i karakter over for en større offentlighed – i alle tilfældene kun, når noget lå ham personligt særlig stærkt på sinde. Et af disse var sagen om de islandske håndskrifter, hvor Ladewig i begyndelsen af 1960'erne – i åbenlys modstrid med sin natur, men i den højere sags tjeneste –

var blandt de velmenende forskere, der rejste rundt til landets gymnasier osv. for at tale imod udleveringen – som bekendt uden det ønskede resultat. Og i sine senere år fór han ofte i blækkhuset som læserbrevsskribent i aviserne, hvis han mødte, hvad han opfattede som åbenbar uvidenhed om den arabiske verden, eller for at påtale offentlige myndigheders efterladenhed i hans nærområde.

Dette i bund og grund meget private menneske – Erling Ladewig Petersen – blev født i Lyngby den 1. april 1929 som søn af overingeniør S.W. Petersen og hustru Ella Ladewig. I 1948 blev han matematisk-naturvidenskabelig student fra Lyngby Statsskole. I modstrid med familietraditionen, der havde naturvidenskabelig hældning, valgte han derefter det historiske studium, som han afsluttede med magisterkonferens fra Københavns Universitet i 1955. Allerede i slutningen af studietiden fik han ansættelse som videnskabelig assistent ved universitetets historiske institut; i 1957 fulgte en stilling som undervisningsassistent og i 1959 en amanuensis-ansættelse. I denne periode var det, at han knyttede sig tæt til professor Aksel E. Christensen, hvis synspunkter og metodiske tilgangsvinkler til faget historie kom til at sætte sig varige spor både i Ladewigs undervisning og i hele hans tilgang til faget.

Da det nye Odense Universitet i 1966 blev oprettet, var han naturlig kandidat til professoratet i historie. Han havde et par år forinden disputeret på en afhandling om Islams tidlige historie og traditionsudvikling og var således klar til at søge. Han blev dermed det unge universitets første professor i historie i en alder af kun 37 år, og i denne stilling forblev han indtil sin pensionering som 66-årig den 1. februar 1996. Hans korte tid som emeritus blev dog formørket af tiltagende sygdom. Han bar imidlertid de deraf følgende legemlige svagheder med stor værdighed; men sidst på vinteren år 2000 ramtes han af den hjerneblødning, der sluttelig gjorde en ende på hans liv.

Ladewig var en yderst sammensat og reserveret natur, og kun ganske få kom tæt ind på livet af ham. Han kunne i sin færd virke fordringsløs – som når han f. eks. gjorde turen mellem hjem og universitet på sin veltjente knallert, forskriftsmæssigt udstyret med styrthjelm – men han var til gengæld ulastelig i sin fremtoning, når han færdedes på universitetet – striktrøje og åbenstående skjorteflip var ikke ham. Og én luksus gav han aldrig afkald på: Den uundværlige cerut, hvormed han trak sit let genkendelige duftspor gennem universitetets gange og korridorer.

Fordringsløsheden hørte dog op, når det kom til selve faget. Uden anstrøg af beskedenhed yndede han således at omtale Historisk Institut i Odense som »Danmarks bedste historiske institut«. Han koketterede ofte med, at hans faglige ansvarsområde strakte sig fra Adam og Eva til de store landboreformer. Dette kronologiske stræk var for ham den egentlige historie. Samtidshistorien af-færdigede han således kort som »astrologi«. I forhold til yngre fag-fæller kunne han være uendelig hjælpsom og tålmodig; men til gengæld faldt dommen over kolleger, der efter hans mening ikke levede op til videnskabelig standard, med skånselsløs præcision. Han kunne, når det stak ham, optræde yderst selvbevidst professoralt, men kunne til gengæld også i muntert og sluttet lag, hvor han følte sig tryk, være ganske løssluppen og divertere med sit faste lager af anekdoter, hvori yndlingsaversionen Astrid Friis ufravigeligt spillede en central rolle.

Straks ved tiltrædelsen af professoratet flyttede han med sin familie til Odense, men faldt ikke i første omgang til i det – i sammenligning med Frue Plads og omegn – noget rustikke odenseanske miljø. Han rykkede derfor ret hurtigt tilbage til københavnsområdet igen og indskrænkede – i øvrigt i lighed med flere andre af de nye professorer – sin tilstedeværelse på universitetet til et par dage om ugen. Denne ukloge manøvre skabte en overgang megen uvilje i det lokale miljø og gav anledning til, at han blev hvirvlet ind i en kortvarig, men ganske intens pressestorm mod »lyntogsprofessorerne«. Det havde dagspressen i slutningen af 1960'erne megen fornøjelse af; men kampagnens voldsomhed overraskede til gengæld Ladewig og berørte ham dybt. Jeg tror, at denne episode blev ham en lærestreg for livet om omkostningerne ved at befinde sig i pressens søgelys, og den lærte ham at sky journalister som pesten. Sidenhen flyttede han i øvrigt i al ubemærkethed tilbage til Odense, der således trods alt endte med at blive hans hjemby. Med Ovids ord drog han den lære af episoden, at den lever godt, som lever skjult – og denne leveregel fulgte han resten af livet.

Organisatoren

Med disse bemærkninger har jeg søgt at tegne et groft omrids af Ladewigs sammensatte personlighed, således som jeg på nogen afstand oplevede den. Jeg skal herefter forsøge at karakterisere det

organisatoriske virke, som han udfoldede med professoratet i Odense som platform, idet jeg dog til en begyndelse må bemærke, at der ligger en vis skæbnens ironi gemt i det faktum, at Ladewigs navn endte med at blive så nært knyttet til det historiske institut i Odense, som tilfældet faktisk blev. Selv havde han vist nemlig oprindelig tænkt sig, at tilknytningen dertil kun skulle have været kortvarig. Til at begynde med lagde han ikke skjul på, at hans hjerte fortsat lå hos miljøet omkring Frue Plads, og han søgte da også ved et par lejligheder ledige professorater ved det gamle historiske institut i København. Først da disse muligheder glippede, slog han sig endelig til ro og blev – som jeg før bemærkede – efterhånden fuldblods odenseaner.

Med udnævnelsen til professor blev det Ladewigs vigtigste opgave at opbygge et akademisk historisk studium og et forskningsmiljø bogstaveligt talt på den bare mark i Odense – i begyndelsen kun assisteret af en enkelt amanuensis og nogle få løst tilknyttede lærerkrafter. Det var en meget betydelig udfordring, som han imidlertid løste upåklageligt i kraft af utrættelig flid og ved med sit eget eksempel at sætte en solid forskningsstandard. Sideløbende med dette arbejde fungerede han de første par år af universitetets eksistens som dekan for dets humanistiske fakultet, hvilket – fakultetets lidenhed til trods – repræsenterede en betragtelig administrativ arbejdsbyrde netop i opbygningsfasen. Først da han efter nogle års forløb fik to professorkolleger i faget – Tage Kaarsted og Hans Chr. Johansen – der begge medbragte betydelig organisatorisk erfaring og administrativt talent, gled Ladewig efterhånden ud af det administrative arbejde. I stedet helligede han sig de sider af professorgerningen, der trods alt stod hans hjerte nærmest og lå bedre for ham, nemlig undervisningen og forskningen.

Han blev også en trofast støtte for de lærde selskaber, som han efterhånden blev medlem af – Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie, Landbohistorisk Selskab, Kildeskriftselskabet, hvis arbejdsomme formand han var i en periode, samt flere andre – og i 1978 indvalgte han i Videnskabernes Selskab, i hvis møder han næsten til sin død var en flittig deltager. I en meget lang årrække var han aktiv i bestyrelsen for Den danske historiske Forening – i en længere periode lige til sin død som formand for foreningen. I årene 1974-82 var han tillige medredaktør af dansk historisk forsknings traditionelle hovedorgan og væsentligste debat-

forum, *Historisk Tidsskrift*, hvortil han også selv i tidens løb har leveret talrige lødige bidrag.

Disse mange medlemsskaber og tillidshverv gav Ladewig en meget bred kontaktflade og tillige en stor, stille indflydelse i det indenlandske historikermiljø; men også med fagkolleger i udlandet plejede han livlige forbindelser. Dette førte ham i en periode ud på en hel del rejser til internationale konferencer, ligesom han fik publiceret et betydeligt antal arbejder i internationale tidsskrifter, hvilket gjorde ham til en velkendt skikkelse også uden for landets grænser. Da vi i begyndelsen af 1980'erne igangsatte det nordiske magtstatsprojekt, der kronologisk dækkede 1600-tallet, blev Ladewig helt naturligt en central skikkelse deri. Ikke mindst takket være hans gode kontakter med nordiske kolleger, som Sven A. Nilsson i Uppsala og Knut Mykland i Bergen, udviklede projektet sig til et ægte stykke nordisk samarbejde, der etablerede varige faglige kontakter hen over grænserne i Norden. Selv om Ladewig af natur og temperament var en enspænder, der arbejdede mest intenst og befandt sig bedst i sit lønkammer, medvirkede han ikke desto mindre i kraft af sådanne kontakter til at åbne dansk historieforskning udadtil og give den ansigt på den internationale forskningsarena. Hans fremmedsprogede arbejder om den tidlige nytids danske historie citeres fortsat i den internationale fagpresse.

Underviseren

Ladewig var en fremragende og flittig underviser. Og fra først til sidst nød han stor popularitet blandt de studerende, som satte pris på hans pædagogiske og grundigt gennemarbejdede fremlæggelse af udviklede problemer og sammenhænge og værdsatte den knastørre humor, hvormed han undertiden krydrede stoffet. De store ideologiske slagsmål i 1970'erne anfægtede ham ikke – han supplerede måske nok sit ordforråd med enkelte nye gloser fra ideologikritikkens vokabularium, men fortsatte i øvrigt med at gøre, som han altid havde gjort. I modsætning til andre af sine professorskolleger blev han således aldrig skydeskive for venstrefløjssudenternes kritik – måske nok også fordi han ikke var så rede som de til at tage en direkte konfrontation.

Som lærer i historisk metode videreførte og videreudviklede han som nævnt traditionen fra Aksel E. Christensen. Og få formåede som han at dissekere et middelalderdiplom, så tekstens

komposition, tendens og tolkningsmuligheder efterfølgende stod lysende klart. Han var en klassisk skolet kildekritiker, der i sin undervisning formåede at åbne de studerendes øjne for fascinationen ved lag for lag at trænge ned i en tekst for til slut at øjne den virkelighed, der skjulte sig bag teksten. Det er derfor ikke overraskende, at han var en meget søgt metodelærer og specialevejleder, foran hvis dør de studerende trængtes. – For en del år siden hang der i trappeskakten op til hans kontor en seddel, hvorpå en vittig student med store bogstaver havde prentet »The Erling Stairways«. Dette udslag af ungdommelig humor beskriver egentlig meget godt det kærligt-hengivne forhold, som studenterne havde til ham – og han til dem.

I det hele taget tror jeg at kunne sige, at Ladewig befandt sig langt bedre blandt de studerende end sammen med sine institutkolleger, som han med årene i stigende grad isolerede sig fra. Det var således langt fra ualmindeligt at se ham sidde i kantinen eller i en sofagrube på gangarealerne i hyggelig passiar med grupper af studerende – naturligvis iført den obligate cerut. Han følte sig helt åbenlyst i sit es, når han i sådanne situationer gavmildt kunne dele ud af sin store, nærmest leksikalske viden og samtidig kunne lade sit tørre vid spille frit. Ladewig var i sine velmagtsdage et sjældent godt eksempel på den betydelige inspirationskraft, der kunne udgå fra en aktiv forsker, der tillige var en dygtig underviser.

Forskeren

Jeg skal herefter vende mig til Ladewigs forskningsindsats, som jeg allerede på det generelle plan har strejft. Og det er her kun rimeligt til indledning at fastslå, at han hørte til blandt sin generations mest produktive og alsidige forskere. I festskriftet i anledning af hans 65-års fødselsdag i 1994 fylder fortegnelsen over hans større trykte arbejder godt 10 dobbeltspaltede sider. Det første udkom allerede i 1956 – året efter konferensen – og det seneste er faktisk endnu ikke udkommet. Ved sin død efterlod han nemlig et stort manuskript om *Godsdrift og magtstat*, som var antaget til udgivelse i dette Selskabs skriftserie. Det kan, efter hvad jeg har fået oplyst, ventes udsendt i overskuelig fremtid.

Det kan være ganske svært at pege på et felt inden for middelalderens og nyere tids historie, hvor Ladewig ikke på en eller anden måde har gjort sig gældende. Men i forenklingens navn kan hans

forskningsindsats sammenfattes under tre meget grove hovedoverskrifter, nemlig Islams tidlige historie og historieskrivning, dansk økonomisk og social historie i 15-1600-tallene samt endelig nyere dansk historiografi. Jeg skal ikke i aften indlade mig på nærmere at kommentere hans arbejder om Islam og om dansk historiografi. Det første savner jeg forudsætningerne for, og det sidste forblev trods alt et mindre tema i sammenligning med det felt, som han videde hovedparten af sine kræfter, nemlig Danmarks sociale og økonomiske historie fra 1500 til 1700. Sidstnævnte skal jeg til gengæld kommentere lidt nærmere.

På dette felt har Ladewig med sin alsidige forskning åbnet for mange nye indsigter og skabt øget erkendelse på en måde, som på afgørende vis har præget den senere forskning. Men for helt at forstå rækkevidden af og perspektiverne i hans indsats på dette felt er det nødvendigt forinden at give et lille rids af den historiografiske tradition, som han dermed skrev sig ind i og også på flere punkter gjorde op med. Det drejer sig om det, som man kunne kalde Fridericia-traditionen i den kritiske udforskning af 1600-tallets danske historie – således benævnt efter professor J. A. Fridericia, der var en af det kritiske gennembruds kulturradikalt orienterede mænd og professorkollega til Kristian Erslev.

I 1894 udsendte Fridericia et stort værk, der stadig står som en klassiker i dansk historieskrivning. 1894 var også året for det store forlig mellem Folketingets Højre og Venstre, der banede vej for Systemskiftet i 1901. Med et sigende sideblik til Estruptidens godsejerregeneringer gav Fridericia sit værk titlen *Adelsvældens sidste Dage*, og hans overordnede mål var da også at forklare, hvorfor det tilsyneladende så veletablerede rigsrådsstyre nærmest af sig selv faldt sammen ved statsomvæltningen i 1660. I forlængelse af nationalliberalismens aristokratfordømmelse og inspireret af sin egen tids biologiske degenerationsteorier tegnede Fridericia i værket et storladent billede af en adelstand i sædeligt og biologisk forfald og føjede dertil forklaringer af økonomisk-social art. Disse faktorer rummede for ham tilstrækkelig begrundelse for adelens fallit i 1660 og forklarede kongemagtens ubesværede sejr. Dette perspektiv og forklaringsunivers – magttabet i 1660 og dets forudsætninger i adelstandens indre forhold – blev derefter styrende for al videre udforskning af 1600-tallets danske historie helt frem til 1964, hvad enten denne udfoldede sig i tilslutning eller opposition til Fridericias teser.

Erik Arup skrev sig således med sin Danmarkshistorie med stort talent ind i denne tradition, hvorimod gyldigheden af Fridericias mere specifikke forfaldsteorier efterhånden blev så stærkt anfægtet af forskere som Albert Fabritius, Johan Jørgensen, Hans Henrik Fussing og Gunnar Olsen, at de én efter én måtte opgives. Tilbage af Fridericias bygningsværk stod derefter kun de økonomisk-sociale forklaringer, der dog tilsammen tegnede et billede af en falleret adelstand i årtierne op mod 1660. Men også disse fik et grundskud med Svend Aage Hansens disputats, *Adelsvældens grundlag*, fra 1964.

I dette stærkt undervurderede og ofte med urette kritiserede værk kunne statistikerens Svend Aage Hansen nemlig på grundlag af et meget omfattende talmateriale – som han selv havde tilvejebragt – vise, at årsags-virkningsforholdene faktisk var præcis de modsatte af dem, som den Fridericia-inspirerede forskning havde postuleret. Dennes udgangspunkt var jo, at adelsvælden faldt i 1660, *fordi* adelstanden forfaldt, hvilket bl.a. skulle have givet sig udslag i en betydelig talmæssig tilbagegang i adelspopulationen allerede inden 1660. Den statsbærende danske adel var ifølge Fridericia-traditionen med andre ord langsomt i færd med at uddø og var derfor et let offer, da kongemagten i 1660 satte angrebet ind. Med sine statistikker kunne Svend Aage Hansen imidlertid vise, at adelens talmæssige tilbagegang rent faktisk først satte ind *efter* 1660 og især var følelig i den del af standen, der blev økonomisk hårdest ramt af den politiske omvæltning. Han tolkede med andre ord tilbagegangen som et *resultat* af statsomvæltningen.

Af denne indsigt fulgte jo også, at forklaringerne på selve statsomvæltningen nødvendigvis måtte søges andre steder end dér, hvor den Fridericia-inspirerede forskning hidtil havde søgt – f.eks. i mere omfattende krise- og konjunkturfænomener og i selve statsmagtens ændrede position i det tidligt-moderne samfund. Men som følge af den urimeligt hårde medfart, der især fra faghistorisk side blev Svend Aage Hansen til del, opgav han imidlertid selv at forfølge dette spor yderligere. Denne opgave tilfaldt i stedet Ladewig.

Allerede i sin tidlige lille afhandling om *Dansk adelig økonomi 1600-1660* fra 1965 formulerede Ladewig således det langt mere omfattende koncept, som han i konsekvens af Svend Aage Hansens konklusioner ønskede at lægge til grund for sine egne under-

søgelse, nemlig »at forklare, hvorfor det 16. århundredes handels-ekspansion og agrarrevolution ikke direkte ledte over i det 18. århundredes industrialiseringsproces, men blev afbrudt af økonomisk stilstand eller krise i det 17. århundrede.« Inspireret af international forskning formulerede Ladewig dermed et omfattende forskningsprogram, der var frigjort fra Fridericia-traditionens bundethed til 1660-problematikken og forfaldsteoriene og i stedet til sigtede at bringe dansk 1600-tals forskning ind i den internationale forsknings hovedstrøm. Dette program forfulgte han vedholdende og konsistent resten af sit aktive forskerliv.

Åbenlyst inspireret af Niels Steensgaards innovative afhandling fra 1970 om *Det syttende århundredes krise*, hvori denne argumenterede for, at det 17. århundredes generelle krise skyldtes en voldsom ressourceoverførsel i løbet af perioden fra den »private« til den »offentlige« sektor, formulerede Ladewig med udgangspunkt i Joseph Schumpeters moderniseringsteorier de væsentligste begrebsmæssige rammer omkring en fortolkningsmodel, der i stedet for adelstandens forfald satte statsmagtens vækst i centrum. Det skete i den programmatisk afhandling *Fra domænestat til skattestat. Syntese og fortolkning* fra 1974, der i alt væsentligt kom til at udstikke retningslinierne for 1600-tals forskningen de følgende 20 år. Sammen med inddragelsen af den militære dimension – statens overtagelse af det militære magtmonopol – kom den siden til at udgøre det begrebsmæssige fundament for det nordiske magtstatsprojekt, som jeg allerede kort har omtalt.

Den omfortolkning af den tidlige nytids Danmarkshistorie, som var en naturlig følge af den ændrede tilgang, sammenfattede Ladewig selv i to store oversigtsværker, der begge udkom i 1980. I andet bind andet halvbind af Gyldendals universitetslærebog i Danmarks historie, som han forfattede sammen med Helge Gamrath, fremlagde han således for første gang i samlet form sin nye tolkning af den økonomisk-sociale udvikling i perioden 1559-1648.

Det bærende tema i denne fremstilling var netop transformationen af den ældre, selvfinansierende og nærmest usynlige domænestat – hvis vigtigste opgave var at opretholde stændersamfundets lovfæstede ulighed – til den langt mere synlige og indgribende skattestat. Sidstnævnte var karakteriseret ved, at statens indtægter nu hovedsageligt stammede fra direkte beskatning af undersåtterne, og kendetegnet af et hastigt voksende statsligt bureaukrati

og kontrolapparat. Overgangen mellem de to væsensforskellige strukturer daterede Ladewig overbevisende til tiden efter Christian 4.s mislykkede indblanding i Trediveårskrigen, dvs. 1630'rne og 1640'rne, med den deraf følgende finansnød. Dette glidende strukturbrud gav efter hans fortolkning anledning til de sociale og økonomiske konflikter samfundsgupperne imellem, som var den egentlige forudsætning for den politiske omvæltning i 1660. Denne tolkede han med andre ord som en sen politisk tilpasning til de grundlæggende strukturforandringer 20-30 år forinden.

På denne vis lykkedes det Ladewig at opstille en sammenhængende og troværdig forklaring på adelens magttab i 1660, der ikke – som den ældre Fridericia-skole – hentede sin argumentation i uholdbare forfaldsteorier og adelens postulerede udygtighed, men derimod i langt mere omfattende strukturelle forandringer, der havde at gøre med selve statsdannelsens dynamik og i øvrigt havde paralleller overalt i samtidens Europa. Kort udtrykt lå værket egentlige fortjeneste i to forhold. For det første drog Ladewig dermed den fulde logiske konsekvens af Svend Aage Hansens nye indsigter. Og for det andet fik han i kraft af sin internationalt inspirerede teoridannelse bragt arbejdet med 1600-tallets danske historie ind i den internationale forsknings hovedstrøm – med det gunstige resultat, at det også set udefra nu blev interessant og ikke blot endnu en eksotisk fortælling fra de kolde lande. Inspirationen fra den franske Annales-skoles strukturalister var åbenlys, og hans dybe fortrolighed med den internationale speciallitteratur kom her til sin fulde ret.

I tredje bind af Dansk Socialhistorie, der ligeledes udkom i 1980, udvidede Ladewig tidsperspektivet til to hele århundreder, nemlig tiden 1500-1700. Tesen i bindet er kort udtrykt i dets titel, *Fra standssamfund til rangssamfund*. Det ligger jo i sagens natur, at denne fremstilling blev båret af lignende hovedsynspunkter som i Danmarkshistorien. Men i kraft af den udvidede tidsramme havde han her langt bedre albuerum til at analysere og beskrive det middelalderlige standssamfunds gradvise transformation til enevældens rangopdelte samfundsorden og til at eftervise de omfattende sociale konsekvenser deraf for de forskellige samfundsgupper.

Ladewigs bind af Socialhistorien er efter min mening noget af det bedste, han har skrevet. Her kom kan også nærmest til den populære og alment tilgængelige fremstillingsform, som ellers ikke lå

lige for hans pen, og heri tillod han sig for en gangs skyld undertiden at lade sin tørre humor glimte igennem den analytiske og abstrakte skrivestil, som han ellers i almindelighed betjente sig af.

Med disse hovedværker bag sig var det kun naturligt, at han følte behov for også at bringe sine resultater ind i en større nordisk sammenhæng og få afprøvet sine teser i denne bredere kontekst. Dette ønske gjorde Ladewig til en af initiativtagerne til det tidligere omtalte nordiske magtstatsprojekt, som blev offentligt igangsat i forbindelse med det 19. nordiske historikermøde i Odense i 1984. Den afsluttende publikation – på engelsk – inden for projektets rammer udkom i år 2000, et halvt år efter Ladewigs død.

Det egentlige arbejde med dette projekt blev dog gennemført af yngre kræfter. Selv bidrog Ladewig kun sporadisk; i stedet påtog han sig rollen som vidende og erfaren vejleder i forhold til de yngre forskere, der var tilknyttet projektet, og hans senere offentliggjorte afhandlinger om temaet har i hovedsagen karakter af opfølgende detailanalyser inden for den tolkningsramme, som han etablerede med værkerne fra 1980 – eller lejlighedsvis sammenfatninger deraf. Egentlige nybrud i stil med den omfattende omtænkning af 1600-tallets Danmarkshistorie, som han gennemførte i 1970'erne, forekom derimod ikke. Om et sådant skulle foreligge i det arbejde, som dette Selskab er i færd med at gøre klar til udgivelse, skal jeg ikke kunne sige, idet jeg ikke har haft mulighed for at gøre mig bekendt med det.

Når man i dag lader blikket glide tilbage over Ladewigs forskningsvirksomhed, fremstår 1970'erne klart som hans mest produktive – og vel også i andre henseender lykkeligste – tiår. Det var i dette tidsrum, at hans ideer til en ændret forståelse af den tidlige nytids danske historie modnedes og satte frugt i form af en lang række nybrydende afhandlinger og sammenhængende originale tolkningsforsøg. Det var i kraft af virksomheden i dette tiår, at han kom til at sætte sit afgørende præg på dansk historieforskning. Hvad der kom fra hans hånd derefter, havde derimod i hovedsagen efterskriftens tilbageskuende karakter. Og efterhånden fjernede fagets positioner og interesselængdepunkter sig vel også gradvis længere og længere fra hans udgangspunkt og ståsted. Nok fortsatte han ufortrødent med at publicere sine forskningsresultater; men de faldt efterhånden længere og længere uden for den forskningens hovedstrøm, som han ikke mindst i 1970'erne selv havde befundet sig midt i.

Symptomatisk nok løb et storstilet projekt om en *Cambridge History of Scandinavia*, som han sammen med en norsk, en svensk og en finsk kollega i begyndelsen af 1990'erne havde sat sig i spidsen for og søgt at præge med de synspunkter, som han havde udviklet i 1970'erne, stille ud i sandet. Det var – og er – en skam, for behovet for et sådant værk er evident.

Sammenfattende

Skulle jeg til slut forsøge at sammenføje de linjer, som jeg her har ridset op, til en samlet karakteristik, må det blive noget i retning af følgende:

De fleste, som har kendt Ladewig, vil sikkert medgive, at han som person godt kunne virke sky og utilnærmelig – en facade, som imidlertid dækkede over et gavmildt og hjælpsomt menneske, som var parat til at gå langt for at hjælpe de studerende og fagfæller, som han fattede tillid til. Selv tilhørte jeg ganske vist ikke denne kreds. Vi blev således først dus, efter at jeg i 1977 havde disputeret – med visse kolleger forblev han i øvrigt. Des livet igennem, selv efter at denne omgangsform for længst var gået af brug.

I kraft af sin faglige kompetence og sin redelige flid sikrede Ladewig imidlertid, at det lille nye historiske institut i Odense kom godt fra start og formåede at hævde sig pænt i forhold til de ældre søsterinstitutter. Som inspirerende forelæser, dygtig underviser og samvittighedsfuld vejleder har han præget mange af de historikere, der i dag befolker vore historiske institutter, forskningsinstitutioner og gymnasieskoler. Og som følge af sin omfattende – og på centrale punkter originale – forskningsindsats har han sat sig varige spor i dansk historieforskning. – Det er derfor ikke en indholdsløs gestus, når jeg – som traditionen byder – afslutter disse mindeord med at udtale et:

Æret være historikeren Erling Ladewig Petersens minde!